

2 De periode van de eerste kerk

*Ds. W. J. Weijenberg
(door de schrijver bijgewerkt)
(20 dec. 1819 tot 14 febr. 1885)
In Alphen van 3 dec. 1861 tot 16 aug. 1863.
Alphen was zijn derde gemeente.
Hij was eerst 'oefenaar' en studeerde daarna
van 1854 tot 1856 te Kampen.
Hij kon zeer slecht zien, maar was een goed
spreker die uitstekend kon memoriseren. Hij
stond bekend als een geleerde en vertaalde de
Institutie uit het Latijn in het Nederlands.*

*Het ambtsgewaad:
Jas met bef, kuitbroek met meestal zilveren
gespen en de driekantige steek.
(Ds. C. van den Oever is de afgebeelde
predikant)*

Algemeen overzicht

Na de instituering op 3 maart 1861 dient de kerkeraad met die van Woubrugge weer een verzoek in bij de classis om een leraar te beroepen. Na gunstig advies gaat men voortvarend te werk. Eind april komen de twee kerkeraden bij elkaar om een drietal te stellen. 'Men zal de verkiezing houden op 9 mei, zijnde Hemelvaartsdag, te Woubrugge, de oudste gemeente'. Woubrugge heeft echter bezwaren en haakt af. Alphen wil alleen doorgaan, maar heeft hiervoor toestemming nodig van de classis. Als de toestemming verleend is, stelt men hetzelfde drietal aan de gemeente voor. Het traktement wordt bepaald op f 600,- per jaar met 'vrij wonen', alles ten laste van de gemeente die op dat moment 11 mannelijke volwassen leden telt. Ds. Wagemaker uit Haarlem wordt beroepen met 8 van de 11 stemmen der 'mansleden'. Als ds. Wagemaker bedankt stelt men hem weer kandidaat. Weer wordt hij beroepen. Weer bedankt hij. De moeilijkheden in Woubrugge zijn inmiddels onoplosbaar. Deze gemeente wordt 16 juli 1861 opgeheven. De resterende leden komen bij Alphen. De boeken gaan ook naar Alphen. De kerkeraad te Alphen stelt 17 september 1861 het volgende drietal op: Ds. P. J. de Groot uit Schiedam, ds. C. Steketee uit Nieuwdorp en ds. W. J. Weijenberg uit Bolsward. Men beroept ds. Weijenberg en deze laat 14 oktober per brief aan de kerkeraad weten, dat hij het beroep aanneemt. De bevestiging vindt 8 november 1861 plaats door ds. Sluijter als consulent.

In maart 1862 wordt het traktement van de leraar verhoogd tot f 700,-, op het moment dat de gemeente 59 volwassen leden telt met 30 gezinshoofden.

De kerkeraadsvergaderingen duren in 1862 over het algemeen kort. Er zijn slechts enkele kwesties te behandelen. Op de kerkeraadsvergadering van juni 1863 overhandigt de leraar de som van f 5,- 'hem door den Heer Burgemeester verstrekt als gift der armen'. (Een eerste blijk van erkenning?)

Op de provinciale vergadering van 7 juli 1863 wordt o.a. besloten:

- 'Die geen leden der Gemeente zijn, zullen geene kinderen ten doop heffen.
- Beoefenaars zullen niet in andere Gemeenten, maar alleen in hunne eigene Gemeente met de hun geschonken gaven dienen.
- Geene prediking dan in het ambtsgewaad.'

Ds. Weijenberg neemt in 1863 een beroep aan naar Werkendam 'na een verblijf van één jaar en ruim zeven maanden'. Zijn afscheid vindt plaats op 16 augustus 1863.

Ds. W. Diemer

(9 april 1837 tot 10 maart 1926)

In Alphen van 21 aug. 1864 tot 27 sept.

1874. Alphen was zijn derde gemeente.

Uit het jaarboek van de Gereformeerde Kerken: 'Ds. Willem Diemer werd den 9en April 1837 te Borger geboren.

't Waren toen de dagen der Scheiding.

Toen de jonge Diemer door ds. H. de Cock van Ulrum zou gedoopt worden, kwam de Burgemeester met politiemacht in de vergaderplaats, en sprak: 'In de naam des konings gebied ik, dat dit kind niet gedoopt zal worden'.

Ds. De Cock antwoordde daarop: 'In den Naam van den Koning der Koningen gebied ik dat dit kind wel gedoopt zal worden', waarop de burgemeester den doop liet doorgaan.'

Verder wordt vermeld:

'Te Alphen bevestigde Ds. Diemer eens een huwelijk van een paar mensen, die de onkosten voor het bewijs om kerkelijk te mogen trouwen niet konden betalen. Dit was niet naar de Wet, waarom Ds. Diemer twee dagen in Leiden in arrest vertoefde, waar hij 'als protest' de boete niet wilde betalen. In beginsel streed hij er dus reeds voor, dat het kerkelijk huwelijk 'kosteloos' zou worden gesteld.'

Weer wordt het beroepingswerk ter hand genomen.

Men stelt een drietal op en beroept een predikant. Deze bedankt. Een tweede eveneens. Het traktement wordt verhoogd van f 600,- tot f 700,- met 'vrij wonen'. Weer volgt een bedankje.

In de lente van 1864 neemt ds. W. Diemer uit Stadskanaal het op hem uitgebrachte beroep aan. Men zal, 'als de financiën het toelaten' het traktement verhogen van f 700,- tot f 800,-. De kerkeraad wil ook de woonsituatie van de predikant verbeteren. De pastorie achter het kerkje heeft geen studeerkamer. Men wil ook niet te veel verbouwen. (Dacht men op dat moment al aan nieuwbouw?)

De heer Van Hellemond heeft een voorstel:

Hij woont met zijn vrouw in een benedenwoning. De bovenwoning wordt door hem verhuurd voor f 170,- per jaar. Deze woning komt vrij en hij stelt deze beschikbaar voor de predikant voor f 150,- per jaar. De kerkeraad wil deze woning wel huren, maar vindt de lasten te zwaar voor de gemeente. De diaken J. Vergunst schenkt f 40,- en de ouderlingen C. Boer en L. Boon geven samen f 10,-. Zo komen de lasten voor de gemeente op f 100,-.

De kamer van de pastorie achter het kerkje wordt nu kerkeraadskamer, catechisatielokaal enz. De rest van de pastorie zal men zo mogelijk verhuren.

Op 21 augustus 1864 doet ds. Diemer hier zijn intrede.

De volgende dag wordt een gaspijp aangelegd voor gaslicht in de kerkeraadskamer.

Hetzelfde gebeurt in de studeerkamer in de bovenwoning van Van Hellemond. Ook laat men hier enige boekenplanken aanbrengen.

Als de kerkeraad hoort, dat de Afscheidenen in Woubrugge bij elkaar komen in de 'Nationale School' en dat ds. Eggink uit Amsterdam daar heeft gepreekt, krijgt ds. Diemer de opdracht zijn collega hierover terecht te wijzen. Woubrugge behoort immers, volgens besluit van de classis, tot Alphen en er mogen geen predikbeurten geregeld worden buiten de verantwoordelijke kerkeraad om.

Op de vergadering van 17 oktober 1864 komt ter sprake, dat 'Het Instituut aan de Lage Zijde' te koop is. (Huidige adres Raadhuisstraat 199)

Men wil wel overgaan tot koop als de prijs 3 à f 4000,- is.

Ouderling Boer moet nagaan of het pand 'uit de hand' te koop is.

Vóór men tot eventuele koop overgaat, wil men eerst enige zaken regelen met Van Hellemond. De besprekingen rond overdracht of koop van het kerkgebouw zijn nooit afgerond. De kerkeraad wil, bij eventuele verkoop van het kerkje, Van Hellemond ter wille zijn. Men regelt schriftelijk: 'Al wat kerk en pastorie, buiten de meubelen, meer dan f 4700,- zal opbrengen is eigendom van Van Hellemond. Al wat zij minder opbrengen zal, (zal) voor de helft, dit mag echter in geen geval voor de Gemeente boven f 250,- belopen, door Van Hellemond en de Gemeente beide gedragen worden'.

Het instituut blijkt 'uit de hand' niet te koop beneden f 5000,-.

Timmerman Spreij wordt verzocht naar de openbare verkoop te gaan. Hij mag het pand onder f 4000,- 'niet laten lopen'.

Op de vergadering van 26 oktober 1864 'toont men zich eenparig tevreden en verblijd' met de koop van het instituut voor f 4080,-.

Een bouwcommissie wordt samengesteld:

De heren H. Koekoek, C. Hoogeveen en ds. Diemer.

'Zij mogen niets meer uitvoeren, als de kerkeraad hun last geeft.'

Men vraagt de gemeente om vrijwillige giften en om in te tekenen op renteloze obligaties à f 10,-.

In november deelt Van Hellemond mee, dat de kerk met de pastorie verkocht is voor f 4200,- aan Hoogeveen en Kop.

*getuigenis van het
R. Katholiek Kerkbestuur
te Alphen*

Toestemming van de Rooms Katholieke Parochie om de kerk te bouwen. De parochiekerk lag op de plaats van het huidige bejaardentehuis 'St. Joseph', Hoflaan 3. Dus aan de andere kant van de Oude Rijn.

Het verbouwde 'Instituut'.
Links de pastorie gebouwd in 1893 op de plaats van de vorige pastorie uit 1865. Aan weerszijden van de kerk was een smalle steeg.
De toegang tot de kerk lag waarschijnlijk aan de kant van de Oude Rijn.
Rechts liep het dak gedeeltelijk door. Hieronder stonden de paarden.

Het ondergetekende R. Katholiek Kerkbestuur vindt er geen Zwangheid in, dat er te Alphen onderweg (Alphen. Lagerzijde) een kerk worden geslecht van afgescheiden.

*J. M. Van Leijst pastoor o.
op de Steeng*

Men besluit elke drie weken extra te collecteren voor de nieuwe kerk met de pastorie.

Aan de burgerlijke gemeente wordt toestemming voor verbouw van het instituut gevraagd.

Als de toestemming begin 1865 verkregen is, krijgt timmerman Spreij uit Koudekerk opdracht tekeningen te maken.

De kerk wordt 32 voet breed en 57 voet lang. (Daar een Rijnlandse voet 31,395 cm. bedraagt is de oppervlakte van de nieuwe kerkruimte 179 m² tegen 109 m² van het oude kerkje)

De kerkeraad schaart zich eenparig achter dit voorstel.

Kerk en pastorie worden uitbesteed aan de aannemer P. van Vliet te Alphen voor f 3135,-.

De blijdschap hierover klinkt door in de notulen.

Men sluit een hypotheek af van f 4300,- voor 5% bij F. H. Roeloff te Gouda.

De kerk is waarschijnlijk begin mei 1865 in gebruik genomen, daar het contract met Van Hellemond 1 mei 1865 afliep.

In de notulen wordt geen woord aan deze ingebruikname gewijd.

Vermaning en tucht

Bij het beschrijven van de geschiedenis van onze gemeente mag de tucht niet ontbreken.

Men moet dan wel in de huid van de gemeenteleden van destijds kruipen om deze materie eerlijk te beoordelen.

De broeders en zeer zeker ook de zusters van de Afscheiding wilden terug naar de Dordtse leerregels en verordeningen.

Zij redeneerden o.a. als volgt:

God heeft de overheden over ons gesteld en deze behoren naar Gods wet te handelen.

De kerkeraadsleden, aangewezen door God en Zijn gemeente, behoorden naar de regels van Mattheüs 18 te handelen en namen een zware taak op zich. Zij meenden niet anders te mogen en te kunnen handelen.

Dat de prediking moest overeenstemmen met de aangenomen leer was voor allen een heel duidelijke zaak. Uit ervaring wist men, dat alles misloopt, als men hiervan afwijkt.

Laten wij hen volgen in hun moeilijke taak.

In 1862 wordt de kerkeraad bericht, dat een zuster der gemeente was aangesproken op haar verkeerde gedrag omdat ze op zondag boodschappen had gedaan en ook 'andere handelingen' had verricht.

Zij wordt door de kerkeraad bezocht en vermaand.

Als zij daarmee doorgaat, wordt zij uitgesloten van het Heilig Avondmaal.

Als de verhoudingen steeds slechter worden en zij haar kind niet wil laten dopen en ondanks vele bezoeken nog steeds 'onterend en kwetsend handelt voor Gods Naam', wordt zij als lid geschrapt in het jaar 1866.

Haar man wordt in 1867 op eigen verzoek eveneens geschrapt.

MATTHEÛS 18

18:15-20 Zonde van een broeder.
Binden en ontbinden

Indien uw broeder zondigt, ga 15 heen, bestraf hem onder vier ogen. Indien hij naar u luistert, hebt gij uw broeder gewonnen. Indien hij niet luistert, neem dan 16 nog een of twee met u mede, opdat op de verklaring van twee getuigen of van drie elke zaak vaststa. Indien hij naar hen niet 17 luistert, zeg het dan aan de gemeente. Indien hij naar de gemeente niet luistert, dan zij hij u als de heidenen en de tolle- naar.

Iemand werkt op zondag en komt daardoor niet meer in de kerk. Hij wordt vermaand en uitgesloten van het Heilig Avondmaal. Hij onttrekt zich aan de gemeenschap en wordt weer lid van de hervormde kerk.

Een ander lidmaat komt ook niet meer in de kerk. Hij scheldt iedereen uit, die er iets van durft te zeggen. Hij wordt vermaand. Als dit niet helpt, schraapt men hem als lid.

Een broeder der gemeente leeft in gemeenschap met zijn nicht, een vroegere dienstbode. Hij wordt zelfs betrappt tijdens een vrijpartijtje. Als hij woedend weg loopt uit de kerkeraadsvergadering, waarvoor hij moest verschijnen, ziet men dit als een bevestiging. Deze zaak sleept zich jaren voort. Tenslotte wordt hij 'vervallen' verklaard.

Enige leden gaan naar de kermis. Zij worden vermaand evenals enige leden die naar de 'komedie' zijn geweest en op zondag per boot naar huis terugkeren.

Een geacht lid der gemeente leeft 'onder zware vermoedens in hoererij met z'n stiefdochter, die in Leiden verlost wordt van een dood kind'. Een zeer moeilijke zaak, omdat alles ontkend wordt. Zulke zaken 'laat men over aan het oordeel Gods'.

Als een zuster der gemeente geld leent en dit niet terug wil geven, past men op haar 'de eerste trap van de censuur' toe.

Een schipper, lid van de gemeente, vaart op zondag. Men sluit hem uit van het Heilig Avondmaal. Hij vertrekt naar elders.

Als iemand roddelt of een ander uitscheldt moet men voor de kerkeraad verschijnen. Tweemaal komt het voor, dat een lid van de gemeente gestolen heeft en door de burgerlijke rechter wordt veroordeeld. Hun worden 'de voorrechten der Gemeente ontzegd tot in woord en daad anders blijkt'.

Een apart onderwerp is de maatregel bij 'de verboden gemeenschap vóór het huwelijk'. Bij de 74 huwelijken die in Alphen in de eigen gemeente gesloten werden van 1862 tot 1890, wordt tweemaal vermeld: 'met belijdenis van verboden gemeenschap vóór het huwelijk'. Ook komt het voor, dat jonge echtparen 'een te vroeg geboren kind krijgen'. De achtergrondgedachte van de kerkeraad was ongeveer als volgt: De verbintenis in het huwelijk is het beeld van God met Zijn gemeente. Dat mag men niet ontteren. Als men het zichtbaar onteert, moet men het ook zichtbaar en hoorbaar belijden. Als het in het 'verborgene blijft zal het openbaar worden op de dag des oordeels'.

De zogenaamde 'Eerste trap'.

Artikel 104 1. Het vermaan en de tucht van de kerk bedoelen de verheerlijking van Gods Naam door de afdwalenden terug te brengen, hen met de kerk en hun naasten te verzoenen en de gegeven ergernis uit de gemeente weg te nemen.
2. Het vermaan en de tucht, welke door de kerkeraad geëffend worden, laten onaangetaast de roeping die op alle leden der gemeente rust om op elkander in broederlijke liefde toe te zien en zo nodig elkander te vermanen en zulk een vermaan ter harte te nemen.

Artikel 110 1. Wanneer belijdende leden, na vermaand te zijn over hun afwijken van de gezonde leer of van de godvrezende wandel, genoegzame blijken van boetvaardigheid gegeven hebben, zal de kerkeraad het nodige doen om de verzoening tot stand te brengen.
2. De wijze waarop de verzoening tot stand gebracht wordt, evenals de vraag, of aan de in lid 1 bedoelde leden niettemin, wegens de in de gemeente gegeven ergernis, voor een bepaalde tijd het avondmaal nog behoort onthouden te worden, zal ter beoordeling van de kerkeraad staan. De verzoening zal slechts in bijzondere gevallen plaats hebben door middel van het afleggen van schuldbelijdenis in een kerkdienst en dit niet zonder goedvinden van de classis.

Twee kwesties verdienen onze speciale aandacht.

Allereerst de kwestie met broeder Fuit:

Broeder Fuit had, voor hij zich bij de gemeente had aangesloten, gemeenschap gehad vóór zijn huwelijk. Dit wist men, zoals zoveel zaken in zo'n kleine kring.

Hij ontwikkelde nu, om zich te rechtvaardigen, een theorie en probeerde anderen hiervoor te winnen. Enige gemeenteleden ging dit tenslotte te ver en zij schreven hierover een brief naar de kerkeraad.

Broeder Fuit beweerde n. l. dat, toen David en Bathseba gemeenschap met elkaar hadden 'zij dit deden in Geestes licht'.

(Hij beweerde dus, dat de Heilige Geest dit bewerkt had, opdat hieruit later de Messias geboren zou worden.)

Hij beweerde ook, dat de val van Adam in Gods wil besloten was.

De schrijvers deelden verder mee dat hij dit zei om zich te rechtvaardigen onder het motto: Laten wij het kwade doen, opdat het goede daaruit voortkome. Dit laatste ontkende hij echter.

Hij herroept zijn theorie niet, maar beweert tegenover de kerkeraad dat David en Bathseba in ieder geval handelden 'met hun weten'.

Hem wordt voor eenmaal het Heilig Avondmaal ontzegd.

Twee jaar later, in 1864, beschuldigt broeder Fuit de leraar, omdat hij gezegd zou hebben:

- 'dat zonder goede werken geen christen in de hemel kan komen,
- dat een kind van God levendig moet zijn van goede werken,
- en dat de leraar de mens aan het werk zette.'

Zijn conclusie is: 'Weg met die rommell!'.

Hij vond het allemaal te remonstrants.

Er valt niet met hem te praten.

Deze laatste beschuldigingen vatte men ernstiger op dan de voorgaande kwestie, omdat nu de leraar en indirect de kerkeraad beschuldigd werd op het gevoelige punt van de prediking. Hem wordt het aanstaande Heilig Avondmaal ontzegd. Het wordt tenslotte een slepende zaak.

In 1867 nemen de moeilijkheden toe, nadat onze broeder ook nog bezwaren uitte tegen de Heidelbergse Catechismus.

Als hij ook nog onbehoorlijk wordt, wordt hij 'afgesneden'.

Nu het verhaal van broeder Herman en zijn vrouw Neeltje:

De kerkeraad hoort in 1863, dat broeder Herman ruzie heeft gehad met z'n vrouw en daarna het huis is uitgelopen.

Men stelt een onderzoek in.

'Men bespreekt daarna deze kwestie in aanwezigheid van beiden in de kerkeraad. Men wil censuur toepassen. Beiden protesteren.'

De kerkeraad laat hen gaan en bespreekt de zaak nog eens.

(Men had nog weinig ervaring. Dit was, na de eerste kwestie van broeder Fuit, de tweede tuchtzaak in de gemeente)

De kerkeraad komt gedeeltelijk terug op zijn besluit.

Men schrijft de zuster een brief:

"Geachte zuster !"

"De kerkeraad der Chr. Afgesch. Gemeente te Alphen, terug-

"komend op zijn, U kenbaar gemaakt besluit, geeft U bij

"dezen Kennis, dat hij zijn besluit in dier voege wijzigt,

"dat ge door deze wordt ontheven van de censuur over U

"uitgesproken. De Heere zij met U !"

"Alphen 31 maart 1863"

"Namens de kerkeraad"

"W. J. Wijenberg"

"L. Boon"

"C. Boer"

(letterlijke weergave met gebruikte interpunctie)

Broeder Herman belijdt op de eerstvolgende kerkeraadsvergadering schuld en wordt ontslagen van de censuur.
 Later behoort onze broeder Herman tot hen, die roddelen over Van Hellemond en hem ook beschuldigen.
 Desondanks schakelt de kerkeraad hem in 1865 in bij de bouw van de tweede kerk.
 Hij steelt dan stenen van de bouw.
 De kerkeraad verneemt dit en bezoekt hem.
 Onder tranen vertelt hij, dat hij stenen heeft geruild.
 Daarna wordt hij ontzettend boos: 'Schrapp mij maar. Het is toch een laag genootschap!'
 De kerkeraad neemt daar geen genoegen mee.
 'Broeder Herman belijdt, tot aller blijdschap, schuld.'
 Toch blijft er iets hangen.
 Later beledigt hij diaken Vergunst.
 Weer legt hij schuldbekentenis af.
 Hij overlijdt in 1873 en zijn vrouw laat zich in 1875 uitschrijven:
 'Zij kan niet met de Gemeente leven.'

Een totaal ander, maar opmerkelijk, geval:
 Toen een zuster der gemeente werd bezocht om haar te vermanen reageerde ze: 'U heeft zich niet te bemoeien met mijn verborgen leven met den Heere. Ik weet dit van mijzelf en niemand heeft daar iets mee te maken. De leraar merkte op, dat dit juist het doel was van hun komst en als men bleef volharden, dat het bezoek dan geen zin had. Tenslotte vertrok men met onverrichte zaken'.

Het ledenverloop

	mannelijke leden	vrouwelijke leden	doop- leden	Totaal aantal leden
per 1-1-1861	3	3	7	13
per 1-1-1862	21	16	62	99
per 1-1-1863	34	38	82	154
per 1-1-1864	45	44	88	177
per 1-1-1865	57	48	107	212

T. a. v. de doopleden was men erg slordig. Men gaf zelden aan of een dooplid vertrok of belijdenis deed of om andere redenen moest worden uitgeschreven. Elk dooplid moest danook afzonderlijk nagegaan worden. Het aantal doopleden is niet exact na te gaan.

Van de 57 ingeschreven broeders per 1-1-1865 woonden er 21 in Alphen, 7 in Aarlanderveen, 12 in Oudshoorn, 5 in Koudekerk, 6 in Woubrugge, 5 in Korteraar (bij Ter Aar) en 1 in Rijsaterwoude.

Financiën

1860 (vanaf 5 november, de dag waarop het nieuwe kasboek werd ingewijd)

<u>Inkomsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
15 collecten	f 45,20	Onkosten	f 20,88½
Collecten armen	- 51,78½	Traktement, reiskosten	- 107,25½
Plaatsgelden	- 45,91	Batig saldo	- 52,25½
Ingeschreven traktementsgelden	- 37,50		
	f 180,39½		f 180,39½

1861

<u>Inkomsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
Saldo	f 52,25½	Rente 4% van f 5000,-	f 200,-
Collecten	- 236,55	Rente 4% van f 1300,-	- 52,-
Collecten armen	- 120,-	Traktement eigen predikant e.a.	- 370,-
Plaatsgelden (ongeveer 110 pl.)	- 260,-	Scheepsvracht (verhuizing pred.)	- 85,-
Contributies/bijdragen	- 170,56½	Grondlasten	- 27,-
Giften	- 29,-	Servies avondmaalstafel enz.	- 54,50
		Diversen	- 64,52
		Batig saldo	- 15,35
	f 868,37		f 868,37

1862

<u>Inkomsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
Saldo	f 15,35	Traktement	f 715,-
Collecten	- 437,63½	Koster of kerkeknecht	- 26,-
Collecten armen	- 280,50	Rente en aflossing	- 399,-
Plaatsgelden	- 462,65	Diversen	- 328,43½
Nadelig saldo	- 99,30		
	f 1468,43½		f 1468,43½

1863

<u>Inkomsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
Collecten	f 387,-	Nadelig saldo	f 99,30
Collecten armen	- 223,-	Traktement	- 455,-
Plaatsgelden	- 429,-	Koster/kerkeknecht	- 26,-
Contributies/bijdragen	- 193,-	Rente en aflossing	- 390,-
Diversen	- 90,26½	Diversen	- 349,16
Nadelig saldo	- 17,19½		
	f 1319,46		f 1319,46

1864

<u>Inkomsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
Collecten	f 340,-	Nadelig saldo	f 17,19½
Collecten armen	- 217,-	Traktement	- 386,-
Plaatsgelden	- 480,-	Rente en aflossing	- 389,-
Contributies/bijdragen	- 220,35	Verven en behangen	- 40,-
Diversen (o.a. huren)	- 41,94	Hout 2 banken met arbeidsloon	- 23,73
		Verhuiskosten	- 128,70
		Diversen	- 195,84
		Batig saldo	- 118,82½
	f 1299,29		f 1299,29

1865

Inkomsten

Batig saldo	f 118,82½
Collecten	- 331,62
Collecten armen	- 277,03
Plaatsgelden	- 454,42½
Giften voor gordijnen/vernissen	- 33,75
Contributies/bijdragen	- 134,-
Diversen (o.a. huren)	- 33,52
	f 1383,17

Uitgaven

Traktement	f 735,-
Rente en aflossing	- 195,75
Diversen	- 335,15
Batig saldo	- 117,27
	f 1383,17

Kosten 'Instituut'	f 4080,-	Nieuwe hypotheek	f 4300,-
Bouwkosten pastorie en kerk	- 3135,-	168 obligaties a f 10,-	- 1680,-
		Overige leningen	- 450,-
	f 7215,-		
			f 6430,-

Enkele opmerkelijke uitgaven

Ledemaatboek en administratieboek	f 4,72½	Boekenkistje	f 1,65
Doofpot en tang	- 3,50	Bezem, dweil, lange-steel-varken	- 1,74
Emmer, borstel en zeeme-lap	- 1,80	Hanglamp, olie en kaarsen	- 1,45
Brievenport en 2 maanden klapgeld ¹	- 1,52	Bomen gesnoeid	- 1,14
Witten en glazen wassen van kerk	- 9,86	Onkosten rijtuig	- 0,98
Kerk schoonmaken	- 7,75	Tol	- 1,10
Nachtmaalservies	- 43,-	Twee 'ende' nieuwe planken	- 1,-
10½ el sarvetgoed à 40 cts.	- 4,20	300 gedrukte kwitanties	- 1,70
Tafel, banken en schragen	- 11,30	Reiskosten huisbezoek	- 1,-
Secreet à f 50,- met korting	- 30,-	Erf opgeknapt	- 0,40
Timmerwerk voorhuis en secreet ²	- 40,-	Verven kerk en banken	- 26,21
Vrachtkosten/verhuizing ds. Diemer-	90,-	5 kerkstoven	- 5,-
Verdere kosten verhuizing	- 38,70	1000 zitplaatsenbriefjes	- 4,25
Koord en ringen voor de gordijnen	- 2,16	Voor werkdag	- 1,-
27 el gordijnen genaaid	- 36,-	2 werksters 9 dagen à f 1,-	- 9,-
Schoonmaken goot/snoeien lindeboom-	2,80	Een slot repareren	- 0,80
Een statenbijbel op de preekstoel	- 7,-	Teerton voor waterbak	- 0,90
Schoonmaak pastorie/dakgoten	- 0,60	Een nieuw notulenboek	- 0,60

¹ Klapgeld was een verplichte bijdrage aan de klaploper, die 's nachts rondliep ter voorkoming van diefstal of brand.

² Secreet is plee.
(Een voorloper van het watercloset)

Aanvullende financiële gegevens:

In 1862, 1863 en 1864 lost men op de lening bij Van Hellemond in totaal f 300,- af. De kerkeraad stelt danook voor het kerkje voor f 4700,- te verkopen. De verkoop levert f 4200,- op zodat de gemeente, gezien de regeling met Van Hellemond, verplicht was f 250,- bij te passen. Of dit ook is gebeurd is uit de aanwezige gegevens niet meer na te gaan. De lening van de broeders Boer, Boon en Vergunst houdt men aan.

Het 'gat' in de uitgaven en inkomsten van de nieuwe kerk van f 785,- is gedeeltelijk te achterhalen:
In het kasboek staat bij het jaar 1867 in de kantlijn, dat de gemeente i. v. m. de bouw

van de kerk, aan C. Boer en L. Boon resp. f 240,- en f 66,- schuldig is. Deze heren hebben dus geld voorgeschoten. In oktober 1880 wordt een rekening, zonder naamsvermelding, van f 401,21 betaald voor het bouwen van de kerk in 1865. Er staat bij vermeld, dat men over al die jaren geen rente behoefde te betalen. Het 'gat' is daarmee gereduceerd tot f 77,79. Als we uitgaan van de extra uitgave van f 250,- aan Van Hellemond wordt het 'gat' dus f 327,79. In de notulen lezen we echter van 'liefdegaven', zodat het mogelijk is, dat van dit geld Van Hellemond is betaald. Jammergenoeg is dit niet meer na te gaan.